

Кулікова Є. О.,
*доктор філософії з фінансів, банківської справи та страхування
старший викладач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку
Одеський національний економічний університет, м. Одеса*

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Пенсійна система є важливим елементом соціально-економічної політики держави та одним із ключових механізмів забезпечення соціального захисту населення. У сучасних умовах трансформації економічних відносин та активізації інтеграційних процесів питання забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи набуває особливої актуальності. Для України, яка реалізує стратегічний курс на європейську інтеграцію, важливим завданням є адаптація національної системи пенсійного забезпечення до європейських стандартів соціальної політики та фінансового управління.

Фінансова стійкість пенсійної системи характеризується здатністю забезпечувати стабільні пенсійні виплати за рахунок наявних фінансових ресурсів без виникнення системних дефіцитів у довгостроковій перспективі. Основою функціонування сучасної пенсійної системи України є солідарний рівень загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що функціонує відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [1]. Разом із тим, демографічні та економічні чинники створюють значний тиск на фінансову стабільність цієї системи.

Однією з ключових проблем є демографічні зміни, що проявляються у старінні населення та зменшенні кількості платників страхових внесків. За даними Державна служба статистики України, частка осіб віком понад 60 років в Україні поступово зростає, тоді як кількість економічно активного населення скорочується [2]. Така демографічна структура призводить до збільшення навантаження на систему пенсійного забезпечення.

Станом на 2024 рік в Україні налічувалося близько 10,5 млн пенсіонерів, тоді як кількість застрахованих осіб, які сплачують внески до системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, становила приблизно 10-11 млн осіб [3]. Таким чином, співвідношення між платниками внесків та отримувачами пенсій залишається майже рівним, що є одним із ключових факторів фінансової нестійкості солідарної системи.

Додатковим викликом для пенсійної системи є значний дефіцит бюджету Пенсійний фонд України. За офіційними даними, у 2023 році доходи бюджету Пенсійного фонду становили понад 600 млрд грн, при цьому значна частина фінансування була забезпечена за рахунок трансфертів з державного бюджету [3]. Це свідчить про високий рівень залежності пенсійної системи від державних фінансів.

Європейський досвід свідчить, що забезпечення фінансової стійкості пенсійних систем досягається шляхом поєднання декількох рівнів пенсійного забезпечення. Більшість країн Європейського Союзу використовують

трирівневу модель, яка включає солідарний, накопичувальний та добровільний рівні пенсійного забезпечення. Як зазначає World Bank, диверсифікація джерел фінансування пенсійних виплат сприяє зниженню фінансових ризиків та підвищує стійкість пенсійної системи в довгостроковій перспективі.

В умовах європейської інтеграції Україна поступово адаптує свою пенсійну систему до міжнародних стандартів. Одним із важливих напрямів реформування є розвиток накопичувального рівня пенсійного забезпечення. Запровадження другого рівня системи передбачає формування індивідуальних пенсійних накопичень громадян, що дозволить частково зменшити навантаження на солідарний рівень системи.

Важливим фактором підвищення фінансової стійкості пенсійної системи є також зростання рівня зайнятості населення та детінізація ринку праці. За оцінками International Monetary Fund, значна частина економічної діяльності в Україні здійснюється в тіньовому секторі, що призводить до втрати значних надходжень до системи соціального страхування. Відповідно, легалізація трудових відносин та розширення бази платників внесків може суттєво покращити фінансовий стан пенсійної системи.

Окремим напрямом забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи є підвищення ефективності управління пенсійними фінансами. Важливу роль у цьому процесі відіграє впровадження сучасних інформаційних технологій, що дозволяють автоматизувати процеси адміністрування страхових внесків, підвищити прозорість фінансових потоків та оптимізувати управління пенсійними ресурсами.

Отже, підвищення фінансової стійкості пенсійної системи України вимагає реалізації комплексної державної політики, спрямованої на модернізацію механізмів пенсійного забезпечення, розвиток накопичувальних інструментів та підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами. Успішна реалізація цих заходів сприятиме зміцненню соціальної стабільності, підвищенню рівня добробуту населення та формуванню ефективної системи соціального захисту відповідно до європейських стандартів.

Список використаних джерел:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 №1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 06.03.2026).
2. Державна служба статистики України. Демографічна та соціальна статистика. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 06.03.2026).
3. Пенсійний фонд України. Офіційний вебпортал. URL: <https://www.pfu.gov.ua> (дата звернення: 06.03.2026).
4. Лібанова Е. М. Соціальна політика України: сучасні тенденції та перспективи розвитку. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, 2021. 328 с.